

Ett profetiskt Manifest:

Vårt personliga ansvar i klimatnödläget

Vi matas varje dag med nyheter och tror att de berättar om läget i världen. Det stämmer inte. De flesta nyheter i media berättar vad som går snett. Genom kombinationer av kommersiellt tryck, krav på sensationsrubriker och kulturella vanor blir nyheterna ofta domedagsmaskiner som visar mänsklighetens värsta sidor. Självklart ska vi inte blunda för de dåliga nyheterna, men när de mynnar ut i en dom så blir det lätt att förlora hoppet och inte upptäcka möjligheterna.

Låt dig ej förskräckas i denna skräckens tid (Wolf Biermann)

Vi får inte låta oss förlamas av alla destruktiva krafter och maktfullkomliga diktatorer i världen. Ondskan får inte vinna i Gaza, i Mellanöstern, i Ukraina, i Sudan, eller andra oros- eller krigshärdar. Vi får inte bli uppgivna av att 2023 varit det varmaste året, även om många länder, inklusive Sverige, gör för litet och för sent för att bromsa uppvärmningen.

De första varningarna om den globala uppvärmningen kom för mer än 30 år sedan. Sedan dess har många tusen vetenskapliga artiklar visat på den globala uppvärmningens konsekvenser. Vi kan inte längre skylla på att vi inte vet. De senaste nio åren har varit de varmaste åren och många tecken tyder på att 2024 blir ännu varmare, och 1.5-gradersgränsen kommer troligen överskridas, med oöverskådliga konsekvenser.

Världens länder har samlats till 28 COP-möten och vid det senaste mötet har man till sist vågat nämna elefanten i rummet, att fossila bränslen orsakar klimatförändringar. Cirka 100 000 människor hade flugit till Dubai för att diskutera klimat. Många – kanske de flesta – var där för att bevaka sina egna intressen. I sammanhanget kan man notera att 85% av jordens befolkning har aldrig suttit i ett flygplan.

Trots allt händer positiva saker 2023

Solenergin är den snabbast växande energiteknologin i historien och är egentligen en viktigare klimathändelse än COP28. Under 2023 installerades globalt över 410 GW (det motsvarar ungefär tio gånger Sveriges totalt installerade el-effekt), en ökning med 58% jämfört med 2022, som i sin tur hade ökat 42% jämfört med 2021. Världens solenergikapacitet har alltså dubblerats på 1,5 år. International Energy Agency (IEA) menar att om trenden fortsätter så är solenergi den dominerande elenergikällan innan 2030.

Kina har idag störst klimatpåverkan av alla länder. En viktig orsak är att landet tillverkar en stor del av våra konsumtionsvaror. Ändå byggde Kina ut sin solkraft med 300 GW under 2023, dubbelt så mycket som 2022. Detta är en aldrig tidigare skådad utveckling. I Australien är solenergi på privata hustak nu den största

Gustaf Olsson föreläser i Slovenia.

elenergikällan, större än kolkraft. Sydafrika visar upp världens snabbaste tillväxt av solkraft från privata hustak. Storbritannien har minskat energiindustrins emissioner med mer än två tredjedelar på tio år.

Batteriutvecklingen i världen är imponerande, med förhoppningar om inte bara större energitäthet utan också material som tär mindre på jordens resurser. Kanske kan litium ersättas med natrium? Metan är den gas som efter koldioxid påverkar klimatet mest. EU och USA har äntligen tagit frågan på allvar och söker nu via avgifter och tekniska lösningar att minska inverkan av metan. Finansmarknaden, t.ex. Den Danske Bank, SMBC Group (Japans näst största bank), CBA (Australiens största bank), tenderar nu att dra bort finansiering för kol, olja o gas.

Klarar sig planeten - om vi får bort fossila bränslen?

Tyvärr är utmaningen så plågsamt komplex, när vi tar oss an frågan om hur fattiga länder ska kunna resa sig ur sin fattigdom. Kärnfrågan är den enorma *olikheten i tillgången till all slags energi*. Vi är många som länge har påvisat den orättfärdiga skillnaden i tillgång till elenergi. I den rika västvärlden använder de flesta länder mellan 5000 och 16000 kWh/person/år. Sverige hör till de största elanvändarna, vilket betyder 50-100 gånger mer än i länder söder om Sahara eller i Gaza (redan före den 7 oktober 2023). *Det är inte de fattiga länderna som måste spara energi för att klara klimatmålen. Det är vi!* Detta är ett enormt svårt budskap att få igenom på ett COP-möte eller i politiska beslut.

Vi vet att 1% av jordens befolkning står för 15% av emissionerna, medan den fattigaste hälften, d.v.s. 4 miljarder människor står för 7% av koldioxidutsläppen. I Dubai diskuterade man hur man skulle kompensera låginkomstländer för förluster och skador orsakade av rika länders och individers emissioner, som är den dominerande orsaken till den globala uppvärmningen. Det slogs upp som en stor framgång att man kunde aktivera denna *loss and damage fund*.

Behovet bedöms till 400 miljarder US\$ per år. Man har hittills lovat 700 miljoner dollar, alltså ungefär 2 tusendelar av det som behövs. Då kan man påminna om den absurda ojämlikhet som råder i världen. Enligt Forbes finns det idag (januari 2024) 2543 personer med ett nettokapital på minst 1 miljard US\$. De har ett samlat kapital på 12200 miljarder US\$. Tänk tanken att de skulle betala 1% kapitalskatt. Det skulle ge 122 miljarder US\$. Från 2500 individer!

Utmaningen i Dubai - och från profeten Amos

Många fattiga länder har tidigare försökt att få till stånd en *balanserad* utfasning av fossila bränslen. För dem är minskning av emissioner inte den viktigaste frågan. Man vill kunna resa sig ur sin fattigdom. Nu blev de överkörda i Dubai. Kärnfrågan är att vi i den rika världen har byggt upp vårt materiella välstånd med hjälp av fossila bränslen. Det har inte de fattiga länderna. Frågan som man undviker är vem som ska minska mest. Det är bra om rika länderna minskar, men faktum är att vi måste *minska ännu mer* för att ge de fattiga länderna en chans.

Det handlar alltså om solidaritet mellan rika och fattiga, inte bara att betala skadorna som klimatförändringar åstadkommer. Om de fattigaste skall kunna höja sin standard betyder det att vi – de rikaste 10% av planeten som orsakat mer än hälften av emissionerna – måste sänka våra krav i motsvarande grad. I klartext: *vi måste sänka vår konsumtion av fossila bränslen och viktiga basvaror så mycket att det blir kvar lite fossila bränslen och viktiga material till de fattiga så att de kan resa sig ur sin fattigdom.*

Här kommer dilemmat. Vi stakar ut en energiframtid utifrån rika ländernas förutsättningar som innebär att de fattiga länderna kommer att leva kvar i en permanent fattigdom, eftersom levnadsnivå och energi är väldigt

starkt kopplade till varandra. Vi har ju redan hunnit investera i en tidigare icke skådad materiell välfärd, inte minst genom rik tillgång till fossila bränslen. Då kan vi inte bara predika mer kärnkraft eller fler elbilar för Sverige och tro att vi kan behålla vår livsstil. Det är ingen enkel läxa. Vi måste vara tydliga i vårt klimatarbete och *kan inte komma undan livsstilsfrågorna*.

Förnekelse och förljugenhet - en ny form av apartheid?

Vi kan inte som vår klimat- och miljöminister *Romina Pourmokhtari* sade i en intervju i Dubai, att omställningen "inte får handla om uppoffringar. I stället ska den öka människors frihet, för annars får man dem inte med sig". Men om vi i Sverige inte kan flyga till Kanarieöarna eller Thailand på semester, köpa ny mobil varje år, eller klä oss enligt senaste trenden är det ingen uppoffring. Uppoffringarna görs av dem som bor på öar som drunknar i havet eller lever på platser som blir outhärdligt varma.

För att inte tala om våra barn, barnbarn och de ofödda som ska leva på den här planeten. Att bekymra sig för några ynka telefoner och semesterresor är både egoistiskt och bortskämt. Kortsiktigt fungerar det kanske att låtsas att det går att välja bort klimatförändringarnas effekter. Långsiktigt är bristen på framsynt ledarskap förödande. Vad våra beslutsfattare säger oss om klimatet är helt enkelt inte sant.

Vi reser ett tecken, rättvisans tecken (Per Harling)

Vi, de rika länderna, borde kunna överföra vårt kunnande och våra produkter; batterier, solpaneler, elkraftteknik, vattenteknik, patent för viktig teknik, ja allt som kan bidra till en snabbare övergång. Vi skulle kunna göra väldigt mycket mer för att öka låginkomstländernas användning av förnyelsebar energi och (vilket är ungefär samma sak) deras materiella välfärd. Det skulle betyda vissa uppoffringar för oss, men vi verkar ha nog med våra egna problem. Så vi ser vad vi såg i Dubai. Rika länder undervisar alla andra, samtidigt som vi fortsätter att konsumera stora mängder fossila bränslen.

Den vitala frågan är huruvida vi energirika har någon rätt att döma miljarder människor till livslång energifattigdom. Vi behöver utveckla förmågan att se större perspektiv, tänka långsiktigt och bygga solidariska samhällen som prioriterar annat än att göra de rika rikare. Vi behöver utveckla vår vilja att samexistera och hålla fred. Där tror jag att kristna människor har en alldeles speciell uppgift med den värdegrund som vår tro kan ge. Alla är våra bröder o systrar.

När vi delar det bröd som Han oss ger

Som det står i Jakobs brev 2:14 ff: *Mina bröder, vad hjälper det om någon säger sig ha en tro men inte har gärningar? Inte kan väl tron rädda honom? Om en broder eller syster är utan kläder och saknar mat för dagen, vad hjälper det då om någon av er säger: "Gå i frid, håll er varma och ät er mätta", men inte ger dem vad kroppen behöver? Så är det också med tron: i sig själv, utan gärningar, är den död.*

Ytterst handlar allt om solidaritet, om ekonomisk och social rättvisa, om att våra syskon finns överallt. Därmed borde Jesu ord i den gyllene regeln prägla hela vårt tänkande: i vår livsstil, i arbetet för fred, för kvinnors rättigheter, för klimatet, för rent vatten, för rimlig ekonomisk jämlikhet, för demokrati. Ett sant kristet imperativ är inte begränsat till att öka den sociala och ekonomiska rättvisan. Det handlar om mer än att ge den hungrige mat eller att minska människors lidande o misär.

Om vår grund är att förmedla Guds kärlek genom våra liv blir solidaritet, fred och rättvisa självklara. Då kanske vi kan väcka hopp om att det går att förbättra världen.

Gustaf Olsson

Prof. Em. Lunds Universitet

Distinguished Fellow & Honorary Member, International Water Association

Föredraget i Bromma. <https://www.youtube.com/watch?v=qMu40zyZWO0>